

הפורום

לביטחון, משילות והתיישבות

ביטחון ומשילות בישראל הגליל והנגב תחילה

תפיסת ביטחון לאומי מעודכנת ותוכנית פעולה אסטרטגית

חשוון תשפ"ג, נובמבר 2022

כתיבה: אלוף (במיל") ישראל זיו

עריכה: ד"ר ענת רוט
עריכה לשונית: שמואל מרצבך
עיצוב גרפי: אמונה כרמל

הודפס בירושלים
חשוון תשפ"ג, נובמבר 2022

<< תקציר מנהלים

- 1 | אירועי "שומר החומות" בגליל ובנגב המחישו חלק מפוטנציאל ההידרדרות של המצב הביטחוני והסכנה הטמונה באבדן שליטה בחירום כתוצאה מהפרות סדר בפריפריה ובערים המעורבות בישראל.
- 2 | גם "בימים כתיקונם" בגליל ובנגב אין מורא מהריבון, יש זלזול בחוקים, ארגוני הפשע מתעצמים וחודרים למערכות כלכליות ושלטוניות, ובחלקים נרחבים בחברה קיימים בסיסים של חוסר הזדהות עם המדינה ומוסדותיה.
- 3 | מגפת האלימות בחברה הערבית היא תולדה של שילוב בין קיפוח והזנחה ממושכים, משבר כלכלי ותרבותי, השפעת הרשתות החברתיות והשינויים הטכנולוגיים המהירים, פער דורות ואובדן סמכות הורית, לצד התפשטות מהירה של תופעות שליליות, ביניהן: אלימות במשפחה, סמים והתעצמותם של ארגוני פשע. כל אלה הובילו לפגיעה קשה בביטחון האישי של אזרחי המדינה, יהודים וערבים. בגליל ובנגב התופעות הללו הפכו לסיכון בטחוני ממשי שהתפשט לערים המעורבות, לקו התפר ולמרכז הארץ.
- 4 | המאזן הדמוגרפי וההתיישבותי במרחבי הגליל והנגב השתנה מאוד בעשורים האחרונים. בלב הגליל הציבור היהודי מהווה כיום 14% בלבד מכלל האוכלוסייה, וגם בנגב המגמה הדמוגרפית במרחבים רבים היא לכוון של רוב לא יהודי מובהק.
- 5 | באזורים רבים במדינה אין משילות ונוכחות הרשויות אינה מורגשת. את הואקום מנצלות משפחות פשע שהופכות את האזרחים התמימים ל"בני ערובה". תושבי המרחבים הללו, ערבים ויהודים, חיים בפחד מתמיד תחת משטרם של ארגוני פשע וכנופיות פורעים, אשר מבצעים מעשי שוד ורצח על בסיס יומיומי, גורמים נזקים עצומים לחקלאים ולבעלי עסקים, גובים באיומים דמי חסות, ומשליטים טרור בכבישים. מציאות זו יוצרת קרקע פוריה להדירת רעיונות קיצוניים ולמעורבות פעילה של גורמים עוינים, ומאפשרת פעילות לאומנית שעלולה לשמש כלי-שרת בידי אויבותיה של ישראל.
- 6 | תחושת הביטחון האישי והכלכלי של אזרחי מדינת ישראל הגיעה לשפל חסר תקדים. מנגנון יחסי הגומלין בין המדינה לאזרחיה בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית משובש. המדינה אינה מקפידה למלא את חובותיה, כושלת ביצירת מוטיבציה למלא חובות אזרחיות בסיסיות, ונמנעת מאכיפת חוקים ותקנות. אתגר משילות הפנים הגיע לרמה של איום קיומי.

תקציר זה הינו חלק ממסמך מפורט שגובש על ידי הפורום לביטחון, משילות והתיישבות בישראל, שעליו חתמו למעלה ממאה וחמישים בכירים במערכת הביטחון, ראשי ערים ומועצות ואנשי אקדמיה, משפט, ממשל והתיישבות. המסמך מציע ניתוח מעודכן של מצב הביטחון הלאומי ומציג תוכנית אסטרטגית להחזרת המשילות והביטחון האישי ולחיזוק החוסן הלאומי, הכוללת שלוש רמות:

בטוח המידי (כשנתיים)

- מענה מידי לאיומים הביטחוניים, הכולל שינוי מבני במשטרה והכפלת הסד"כ, חיזוק מערך הפו"ש (פיקוד ושליטה) והמודיעין, הקמת יחידות התערבות מרחביות ומערך תיאום רב־זרועי בין יחידות המודיעין, האכיפה, והלוחמים בשטח, שינוי מדיניות האכיפה והחמרת החקיקה והענישה.
- חיזוק ההתיישבות הכפרית באמצעות הסרת חסמים, שינוי המדיניות התכנונית והקרקעית וחזרה למדיניות של פיזור אוכלוסין ופיתוח הפריפריה גם במרחב הכפרי; והקמת קבינט תשתיות לאומי לשם קביעת תכנית אינטגרטיבית להתיישבות, תשתיות ותחבורה, עם תכניות משלימות בתחום התעסוקה, הבריאות והחינוך.

בטוח הבינוני (כעשור)

ביצוע תכנית פיזור אוכלוסין וחיזוק הפריפריה שתוסיף כמיליון תושבים חדשים לערים, לעיירות וליישובים הכפריים בנגב ובגליל; ביטול האפליה בתחומי התכנון והבנייה, הלימודים הגבוהים והתעסוקה; הקמת מוסדות בריאות והשכלה; ושיפור מאסיבי ומהיר של מערך התחבורה והתשתיות.

בטוח הארוך (כשני עשורים)

גיבוש תכנית לאומית לחיזוק תחושת השייכות של הציבור הערבי והבדואי למדינת ישראל וכבוד לחוקיה ולסמליה, המבוססת על העיקרון של שוויון זכויות אזרחי מלא לצד שוויון חובות מלא.

שלושת המהלכים צריכים להתחיל במקביל, ולהתקדם יחד ככלים שלובים.

אנו קוראים לממשלת ישראל להעמיד את חיזוק המשילות, הביטחון האישי וההתיישבות בראש סדר העדיפויות הלאומי, לאמץ את תכנית העבודה המוצגת כאן ולהפוך אותה לבסיס המדיניות של הממשלה הבאה.

ביטחון, משילות והתיישבות בישראל - הגליל והנגב תחילה

רשימת החותמים (לפי סדר הא'-ב')

« בכירי מערכת הביטחון לשעבר »

ניצב בדימוס זאב אבן חן | מפקד מחוז מרכז במשטרה לשעבר
רב ניצב בדימוס שלמה אהרונישקי | מפכ"ל המשטרה לשעבר
אלוף במיל' גיורא איילנד | ראש אגף המבצעים וראש המל"ל לשעבר
אלוף במיל' מוטי אלמוז | ראש אכ"א ודובר צה"ל לשעבר
ניצב בדימוס אהרון אקסול | מפקד מחוז תל אביב במשטרה לשעבר
ניצב בדימוס מנשה ארביב | ראש להב 433 לשעבר
ניצב בדימוס אבי בן חמו | ראש אגף התנועה במשטרה לשעבר
אלוף במיל' אייל בן ראובן | מפקד המכללות הצבאיות לשעבר
ניצב בדימוס לוי ברוך | ראש אגף קהילה במשטרה לשעבר
אלוף במיל' יצחק בריק | עוטר בעיטור העוז, נציב קבילות החיילים לשעבר
ניצב בדימוס גבי גל | ראש אגף משאבי אנוש במשטרה לשעבר
ניצב בדימוס בועז גלעד | ראש אגף במשטרת ישראל ובשב"כ
אלוף במיל' עמוס גלעד | ר' האגף המד'-ביט' במשהב"ט לשעבר ור' המכון למדיניות ואסטרטגיה, אונ' רייכמן
רב גונדר בדימוס יעקב גנות | נציב שירות בתי הסוהר לשעבר
ניצב בדימוס זהר דביר | מפקד הימ"מ, מפקד מחוז הצפון במשטרה וסגן המפכ"ל לשעבר
ניצב בדימוס יצחק דדון | מפקד משמר הגבול לשעבר
ניצב בדימוס חגי דותן | מפקד מחוז חוף במשטרה לשעבר
אלוף במיל' איתן דנגוט | יו"ר תומר ונשיא איגוד תעשיות הגז והנפט, לשעבר מתאם פעולות הממשלה בשטחים
אלוף במיל' גרשון הכהן | מפקד המכללות הצבאיות והגיס המטכ"ל לשעבר
ניצב בדימוס אינה וולף | ראש אגף לוגיסטיקה במשטרה לשעבר
אלוף במיל' ישראל זיו | קחצ"ר וראש אגף מבצעים לשעבר
אל"מ במיל' גאנס חמאדה | מפקד החטיבה הצפונית באוגדת עזה
ניצב בדימוס דני חן | ראש אגף תכנון במשטרה לשעבר
תא"ל במיל' חסון חסון | לשעבר המזכיר הצבאי לנשיא המדינה
רב ניצב בדימוס אסף חפץ | מפכ"ל המשטרה לשעבר
ניצב בדימוס משה טיומקין | מפקד מחוז תל אביב לשעבר
ניצב בדימוס אבי טילר | ראש אגף משאבי אנוש במשטרה לשעבר
ניצב בדימוס הרצל יוסוב | ראש אגף תכנון במשטרה לשעבר
אלוף במיל' עמוס ידלון | ראש המכון למחקרי ביטחון לאומי וראש אמ"ן לשעבר
ניצב בדימוס עמוס יעקב | מפקד מחוז חוף במשטרה לשעבר
ניצב בדימוס יאיר יצחקי | מפקד מחוז ירושלים לשעבר

ניצב בדימוס אריק יקואל | ראש אגף תכנון במשטרה לשעבר
 אלוף במיל' עמוס ירון | מנכ"ל משרד הביטחון לשעבר
 ניצב בדימוס אבי כהן | ראש אגף מודיעין במשטרה לשעבר
 רב ניצב בדימוס דודי כהן | מפכ"ל המשטרה לשעבר
 ניצב בדימוס שמעון לוי | מפקד מחוז דרום במשטרה לשעבר
 ניצב בדימוס ישעיהו ליזרוביץ' | ראש אגף לוגיסטיקה במשטרה לשעבר
 ניצב בדימוס גבי לסט | סגן מפקד מג"ב, ראש אגף מבצעים במשטרה וסגן מפכ"ל המשטרה לשעבר
 ניצב בדימוס סנדו מזור | סגן מפכ"ל המשטרה לשעבר
 אלוף במיל' אבי מזרחי | אלוף פיקוד מרכז לשעבר
 ניצב בדימוס דודו מנצור | ראש להב 433 לשעבר
 ניצב בדימוס גבי נגל | ראש אגף תכנון במשטרה לשעבר
 עוז נוי | ראש מרחב ישראל וחו"ל בשב"כ לשעבר
 ניצב בדימוס בניצי סאו | מפקד מחוז תל אביב במשטרה ומ"מ המפכ"ל לשעבר
 ניצב בדימוס יוסי סדבון | מפקד מחוז תל אביב במשטרה לשעבר
 תא"ל במיל' אסף סלע | מבקר מערכת הבטחון לשעבר
 אלוף במיל' ד"ר יום טוב סמיה | מח"ט גבעתי ואלוף פיקוד דרום לשעבר
 ניצב בדימוס שי עמיחי | ראש אגף משאבי אנוש במשטרה לשעבר
 ניצב בדימוס חסין פארס | מפקד משמר הגבול לשעבר
 ניצב בדימוס אילן פרנקו | מפקד מחוזות ירושלים ותל אביב במשטרה וסגן המפכ"ל לשעבר
 ניצב בדימוס דוד צור | מפקד הימ"מ, משמר הגבול ומחוז תל אביב לשעבר
 ניצב בדימוס חיים קליין | ראש אגף לוגיסטיקה במשטרה לשעבר
 רב ניצב בדימוס משה קראדי | מפכ"ל המשטרה לשעבר
 ניצב בדימוס עוזי רוזן | ראש אגף קהילה במשטרה לשעבר
 ניצב בדימוס אליק רון | מפקד מחוז צפון במשטרה לשעבר
 ניצב בדימוס דני רונן | מפקד מחוז צפון במשטרה לשעבר
 אלוף במיל' טל רוטו | ראש אגף מבצעים, אלוף פיקוד דרום וח"כ לשעבר
 ניצב בדימוס יעקב רז | ראש אגף התנועה במשטרה לשעבר
 ניצב בדימוס גל שלמה | ראש מטה במשטרה לשעבר

» ראשי רשויות «

דולאן אבו-סלאח | ראש המועצה המקומית מגדל שאמס
 קובי אביבי | ראש המועצה המקומית באר טוביה
 טל אוחנה | ראשת המועצה המקומית ירוחם
 אילן אור | ראש המועצה המקומית יסוד המעלה
 דוד אזולאי | ראש המועצה המקומית מטולה
 אסיף איזק | ראש המועצה האזורית חוף כרמל
 דוד אלחייני | ראש המועצה האזורית ערבות הירדן
 נתנאל אלפסי | ראש המועצה המקומית מגדל
 סימון אלפסי | ראש העיר יקנעם עלית
 אבי אלקבץ | ראש העיר עפולה
 דמיטרי (דימי) אַפְרָצ'ב | ראש המועצה המקומית קצרין

פיני בדש | ראש המועצה המקומית עומר
 בני ביטון | ראש העיר דימונה
 ניסן בן חמו | ראש העיר ערד
 בני בן מובחר | ראש המועצה האזורית מבואות חרמון
 אייל בצר | ראש המועצה האזורית עמק יזרעאל
 אלי ברדה | ראש העיר מגדל העמק
 אלי ברכה | ראש המועצה האזורית חוף השרון
 חנן גינת | ראש המועצה האזורית חבל אילות
 אשרת גני גונן | ראש המועצה האזורית דרום השרון
 עידן גרינבאום | ראש המועצה האזורית עמק הירדן
 משה דוידוביץ' | ראש המועצה האזורית מטה אשר ויו"ר פורום קו עימות
 ערן דורון | ראש המועצה האזורית רמת הנגב
 רוביץ דנילוביץ' | ראש העיר באר שבע
 יצחק דנינו | ראש העיר אופקים
 זיו דשא | ראש המועצה המקומית זכרון יעקב
 עודד הלפרין | ראש המועצה המקומית כפר תבור
 שניר הרוש | ראש המועצה המקומית יבניאל
 מטי הרכבי | ראש המועצה האזורית יואב
 ניר וגנר | ראש המועצה האזורית תמר
 ניב ויזל | ראש המועצה האזורית מטה יהודה
 גיורא זלץ | ראש המועצה האזורית גליל עליון
 ניר זמיר | ראש המועצה האזורית בני שמעון
 שי חג'ג' | ראש המועצה האזורית מרחבים ויו"ר מרכז השלטון האזורי
 איציק חולבסקי | ראש המועצה האזורית מגידו
 ג'בר חמוד | ראש המועצה המקומית סאג'ור ויו"ר המועצות הדרוזיות והצ'רקסיות
 רותם ילדין | ראש המועצה האזורית גזר
 דוד יפרח | ראש המועצה האזורית שדות דן
 גדי ירקוני | ראש המועצה האזורית אשכול
 אריה כהן | ראש המועצה האזורית מגילות
 אופיר ליבשטיין | ראש המועצה האזורית שער הנגב
 שמעון לנקרי | ראש העיר עכו
 דני מורביה | ראש המועצה האזורית לכיש
 שמעון מזוז | ראש המועצה המקומית מיתר
 בהיג' מנסור | ראש המועצה המקומית עוספיא
 רוני מרום | ראש המועצה המקומית מצפה רמון
 רונן מרלי | ראש העיר נהריה
 עובד נור | ראש המועצה האזורית גלבע
 יוסי ניסן | ראש המועצה האזורית להבים
 עמוס נצר | ראש המועצה האזורית זבולון
 אדיר נעמן | ראש המועצה האזורית שפיר
 דני עברי | ראש המועצה האזורית משגב
 תמיר עידן | ראש המועצה האזורית שדות נגב
 ניצן פלג | ראש המועצה האזורית גליל תחתון
 רונן פלוט | ראש העיר נוף הגליל

מאיר צור | ראש המועצה האזורית ערבה תיכונה
 משה קונינסקי | ראש העיר כרמיאל
 איתמר רביבו | ראש המועצה האזורית חוף אשקלון
 עאהד רחאל | יו"ר פורום הרשויות הבדוויות בצפון וראש המועצה האזורית אלבטוף
 חיים רוקח | ראש המועצה האזורית גולן
 גלית שאול | ראש המועצה האזורית עמק חפר
 דורון שידלוב | ראש המועצה האזורית ברנר
 אייל שמואלי | ראש המועצה המקומית כפר ורדים
 יאיר רביבו | ראש העיר לוד

« אישי צינור »»

גלעד אלטמן | יו"ר אדמתי, עוזר שהב"ט להתיישבות לשעבר
 עו"ד ג'ואי (יוסף) אש | מנהל המחלקה הפלילית בפרקליטות המדינה לשעבר
 פרופ' ניסים דנה | ראש המכון למחקר ולימוד דתות עמי המזרח התיכון, אוניברסיטת אריאל
 רענן דינור | מנכ"ל משרד ראש הממשלה לשעבר
 פנחס ולרשטיין | ראש המועצה האזורית בנימין ומנכ"ל מועצת יש"ע לשעבר
 יעקב חגואל | יו"ר ההסתדרות הציונית העולמית
 פרופ' דניאל חיימוביץ' | נשיא אוניברסיטת בן גוריון
 חיים ילין | ח"כ לשעבר וראש המועצה האזורית אשכול לשעבר
 עו"ד עמית יפרח | מזכ"ל תנועת המושבים
 פרופ' יוסי כץ | אוניברסיטת בר אילן, חתן פרס ישראל
 פרופ' רבקה כרמי | נשיאת אוניברסיטת בן גוריון לשעבר
 ד"ר אתי לוצטו | יו"ר עמותת "ישראל למען הנגב"
 עו"ד בניצי ליברמן | מנכ"ל רשות מקרקעי ישראל לשעבר
 ניר מאיר | מזכ"ל התנועה הקיבוצית
 ישי מרלינג | יו"ר החטיבה להתיישבות
 פרופ' ג'ורג' מרקוביץ' | מנכ"ל מכללת סמי שמעון להנדסה לשעבר
 משה נסטלבאום | מעריב, לשעבר מנהל מחלקת החדשות בערוץ הראשון
 פרופ' ארנון סופר | מייסד ומנהל קתדרת חייקין לגאואסטרוטגיה, אוניברסיטת חיפה
 פרופ' גבי סרוסי | אוניברסיטת בן גוריון
 שרה עברון | מזכ"לית תנועת הקיבוץ הדתי
 דני עטר | יו"ר קק"ל לשעבר וראש המועצה האזורית הגלבע לשעבר
 איתן פלזשטיין | מנכ"ל קבוצת תמאם יוזמות
 עו"ד אמי פלמור | מנכ"לית משרד המשפטים לשעבר
 עו"ד דודו קוכמן | מזכ"ל כפרי האיחוד החקלאי
 ד"ר ענת רוט | מנכ"ל פורום שילה
 ערן רולס | יו"ר מרכז הבנייה הישראלי
 עו"ד מירית שטרן | פרקליטת מחוז צפון בפרקליטות המדינה לשעבר
 פרופ' דן שיפטן | ראש המרכז לחקר הביטחון הלאומי, אוניברסיטת חיפה
 עו"ד יהודה שפר | ראש הרשות להלבנת הון לשעבר

<< מצב הבטחון הלאומי

המציאות שנגלתה לנגד עינינו במאי 2021, במהלך מבצע "שומר החומות" - ואשר לא השתנתה גם אחרי מבצע "עלות השחר" - היתה מציאות מטלטלת, שצריכה להוות קריאת השכמה בעבור כל מי שהיה סבור עד אז שכלל מרחביה של מדינת ישראל נתונים לריבונותה המלאה.

מציאות שבה בעת עימות מול אויב חיצוני, פורעים מהחברה ה"לא־מזדהה", הערבית והבדואית, חוסמים צירים ראשיים במדינה, מגבילים את תנועת כוחות הביטחון ומשבשים את היכולת שלהם להגן על אזרחי המדינה, תוקפים אזרחים בבתיהם וברחובות ופוגעים ללא רסן ברכוש - תוארה בהערכות מצב צבאיות ומשטריות בעבר כתרחיש קצה. בעקבות האירועים האלימים שהתרחשו ברחבי הארץ במהלך מבצע "שומר החומות" שונתה הערכת המצב ובמערכת הביטחון רואים בה כיום תרחיש בעל היתכנות סבירה. למסקנה זו יש כמובן משמעויות אסטרטגיות נרחבות.

מה שנתפס בעבר כתרחיש קצה בהערכות מצב צבאיות ומשטריות מוגדר מאז אירועי "שומר החומות" כתרחיש בעל היתכנות סבירה.

האלימות העממית שהתפרצה במהלך מבצע "שומר החומות" ושהתפשטה כאש בשדה קוצים לכל המרחבים שבהם יש אוכלוסייה לא יהודית גדולה, הפכה לנקודת מפנה גם בתחומים נוספים. ביישובים ישראלים לא מעטים הגיע האיום הפנימי באותם ימים לכדי כך שלמן השעה 17:00 התקיים למעשה

עוצר ביישובים אלה. שגרת החיים באזורים רבים נעצרה, הסעות לבתי ספר התנהלו תחת אבטחה, צירי התנועה המרכזיים בצפון ובדרום נחסמו, ובערים המעורבות האלימות פשטה ברחובות. נוצר הרושם שחלקים לא מבוטלים בחברה הערבית בישראל החליטו לקרוא תגר על מדינת ישראל ולפרק את הסטטוס קוו. ההתפרעויות האלימות כלפי שכניהם היהודים כללו מעשי לינץ' בעוברי אורח, זריקת אבנים וירי על אזרחים ויישובים, ושׂרפת בתי יהודים ובתי כנסת. תוך ימים אחדים התפורר המרקם העדין שנרקם לאיטו במשך עשרות שנים בין יהודים וערבים בישראל ואת תקוות הדו־קיום החליפו תחושות של איבה ופחד. חלק לא קטן מהאוכלוסייה היהודית בגליל, בנגב ובערים המעורבות היה

נתון במצוקה ובסכנת חיים ממשית, וכתוצאה מכך איבדו רבים מאזרחי ישראל היהודיים את תחושת הביטחון שלהם. התפקוד הלקוי של רשויות אכיפת החוק ואי הצלחתן להגן על האזרחים ועל רכושם יצרה בחלקים גדולים של הציבור היהודי את התחושה שחזרנו לימי המאורעות בשנות ה-20 וה-30 של המאה הקודמת, כשעוד לא היתה לנו מדינה. האמון הציבורי בצה"ל ובמשטרה נפגע באופן משמעותי, ורבים החלו להטיל ספק ביכולת של גופים אלה לתפקד בעת חירום. משבר אמון זה ממשיך להדהד עד היום.

יתר על כן, אירועי "שומר החומות" הציפו בעוצמה בעיה עמוקה יותר הקיימת במציאות היומיומית במרחבי הגליל והנגב: אובדן המשילות בחלקים נרחבים של מדינת ישראל. שרפת אוטובוסים ומשאיות; ירי על בתי עסק; טרור בכבישים וטרור חקלאי; הטלת משטר פחד ואימה יומיומי על האוכלוסייה בידי כנופיות פורעים וארגוני פשע, אשר מצד אחד מחזיקים (באופן ישיר או עקיף) בבעלות על עסקים גדולים ומצד שני גובים "דמי חסות" מעסקים גדולים אחרים בכלל המדינה, לרבות

חברות ממשלתיות - כל אלה הפכו למציאות חיים של רבים מאוד מאזרחי ישראל. ביישובים רבים בישראל הפך "הרחוב" למקום לא בטוח: הצקות לילדים ונשים ופגיעה בעוברי אורח ורכוש הפכו דבר שבשגרה, ורמת הביטחון האישי והכלכלי של אזרחי ישראל הגיעה לשפל חסר תקדים.

לאלה מתווספים כמובן הסטטיסטיקה האיזומה של מעשי הרצח בחברה הערבית והבדואית; הכמות העצומה של כלי הנשק ואמצעי הלחימה הבלתי חוקיים (עשרות אלפים) שנגנבו מביסי צה"ל ושהוברחו אל תוך ישראל בשנים האחרונות מכל גבולות המדינה; והשיעור הגבוה של תאונות הדרכים (שגבוה בהרבה מהסטטיסטיקה הארצית) שבהן מעורבים נהגים ערבים ובדואים, אשר מאמצים תרבות של נהיגה פרועה ואלימה ומייצרים טרור בכבישים.

התעצמות הפשיעה בחברה הערבית באה לידי ביטוי בכך שאזורים נרחבים ברחבי המדינה הפכו ל"אקס טריטוריה", שנוהגים בה חוקים אחרים, מערכת אכיפה ומיסוי נפרדת ואף מערכת שיפוט עצמאית. באזורים אלה קמה למעשה "מדינה בתוך מדינה":

**נוצר הרושם שחלקים לא
מבוטלים בחברה הערבית
בישראל החליטו לקרוא תגר
על מדינת ישראל ולשבור
את הסטטוס קוו. תוך ימים
התפורר המרקם העדין
שנרקם לאיתו במשך עשרות
שנים בין יהודים וערבים.**

מדינת ישראל נדחקה הצידה ומשפחות הפשע הפכו לריבון בשטח. מטבע הדברים, החיים במציאות של פשע, אנרכיה, היעדר משילות ו"כל דאלים גבר" הם קרקע פורה לזלזול כללי במדינה ובחוקיה ולפריחת פעילות חתרנית לאומנית-פלסטינית ופונדמנטליזם אסלאמי; ומהווים פתח לחדירתם של ארגוני טרור חיצוניים. בעבור אויבותיה הגדולות של מדינת ישראל יש בכך הזדמנות ממשית ליצירת תשתית לפעילות טרור (כפי שראינו בפיגועי אפריל־מאי 2022) ולהפעלת גיס חמישי ביום פקודה.

תרחיש של פתיחת מלחמה בזירה צפונית על ידי חיזבאללה שנתמכת בזירה פנימית צפונית אלימה במרחב הגליל והמשולש, ובה בעת בהתפרצות אלימה של חמאס והג'יהאד האסלאמי בשומרון, הוא תרחיש רב־זירתי מורכב ובעייתי. גם בזירה הדרומית, פתיחת מלחמה מעזה שנתמכת על ידי אוכלוסייה בדואית בלתי מזדהה במרחב צפון הנגב, והאפשרות שתתחבר להתפרצות פלסטינית אלימה במרחב הר חברון, היא תרחיש מורכב. אם שני התרחישים הללו יתממשו במקביל, ייווצר רצף של אזורי עימות ואלימות מצפון לדרום, שיבחר את שטחה של מדינת ישראל ויהפוך את מפת הארץ לדומה מאוד

לזו של תוכנית החלוקה (נובמבר 1947). תרחיש כזה, שבו היישובים היהודים שנמצאים באזורי העימות הופכים לאיים מבודדים בתוך שטח עוין ומהווים יעד קל למתקפה, צירי תנועה ראשיים נחסמים, חופש התנועה של כוחות הביטחון מוגבל, וצה"ל נדרש לפרוס כוחות לא רק לאורך גבולות המדינה אלא גם בחזית פנימית רחבה - הוא מצב של איום קיומי. לאחר הקדימון שראינו במהלך מבצע "שומר החומות" ונוכח התהליכים הדמוגרפיים שמתרחשים בעשורים האחרונים, הערכת מערכת הביטחון היא שלתרחיש כזה יש סבירות בלתי מבוטלת ושיש להיערך לקראתו באופן מידי.

אם שני התרחישים הללו יתממשו במקביל, ייווצר רצף של אזורי עימות ואלימות מצפון לדרום, שיבחר את שטחה של מדינת ישראל ויהפוך את מפת הארץ לדומה מאוד לזו של תוכנית החלוקה (נובמבר 1947).

השילוב בין קיומם של מרחבים גיאוגרפיים גדולים שאוכלוסיית הרוב בהם היא לא יהודית לבין הרצף שנוצר ביניהם, יוצר מציאות בעלת משמעות מרחיקת לכת, לא רק מבחינה ביטחונית אלא גם מבחינה מדינית. ניסיון של מדינות רבות בעולם מלמד שכשמיעוט לאומי בעל זיקה שונה הופך לרוב במרחב גיאוגרפי, זה מלווה בהקצנה לאומנית ובשאיפות בדלניות שמובילות להופעתן של דרישות ריבוניות - מאוטונומיה, דרך קונפדרציה ועד למדינה עצמאית.

כשמיעוט לאומי בעל זיקה שונה הופך לרוב במרחב גיאוגרפי, זה מלווה בהקצנה לאומנית ובשאיפות בדלניות שמובילות להופעתן של דרישות ריבוניות - מאוטונומיה, דרך קונפדרציה ועד למדינה עצמאית.

מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית מתקדמת, חברה ב-OECD ובעלת תל"ג מערבי. יש לה מוסדות ורשויות חוק וסדר מהמפוארות בעולם, היא נחשבת למעצמה אזורית מבחינה צבאית ומכונה "אומת הסטארט-אפ". בלא מעט תחומים טכנולוגיים ומדעיים ניצבת ישראל במקום הראשון בעולם. אולם בד בבד קיים בה אי־שוויון מובהק בהקצאת המשאבים: במרכז הארץ, "הלב הפועם", מושקעים מירב המשאבים, בעוד שהספר נדחק אל מחוץ לסדר העדיפות הלאומי. המשמעות המעשית היא

שלצד הישגיה הכלכליים והצבאיים בזירה הבינלאומית, מדינת ישראל איננה מצליחה להעניק שגשוג וביטחון בסיסי (לאומי, אישי וכלכלי) לחלק הולך וגדל של אזרחיה, מתקשה לקיים משילות אפקטיבית בשטחים נרחבים בתחומה ולפרקים מאבדת לחלוטין את השליטה על הנעשה ביישובים ובצירי תנועה. מציאות זו היא כישלון לאומי קולוסאלי שהאחריות עליו מונחת לפתחן של כלל ממשלות ישראל בשלושת העשורים האחרונים.

התקווה שהמיעוט הערבי בישראל יסתפק בקבלת זכויות אזרחיות, יכיר במדינת ישראל כמדינה יהודית ויותר על שאיפותיו הלאומיות - התבדתה. למרות המאמצים הגדולים של ממשלות ישראל לדורותיהן לשלבם, רבים מאזרחי ישראל הערבים אינם מרגישים שייכות למדינה היהודית, וממילא גם לא נאמנות. חלקם אף טעונים בעוינות, שנאה ותחושת נקם כלפי מדינתם.

כל ניסיון למסגר את הבעיה כאירוע נקודתי, לתת לו הסבר פוליטי ולהתבונן עליו מבעד לפריזמה ביטחונית צרה הוא בגדר הסחת דעת מבעיית השורש האמיתית. לכן, פתרונות נקודתיים או טקטיים - כגון הקמת "משמר לאומי" שיפתח את הצירים בשעת חירום - הם בבחינת זריית חול בעיניים, גימוד הבעיה וחשיבת מיקרו חסרת אחריות שאינה מתמודדת עם בעיות המאקרו. סוגיית האזרחים הערבים במדינת ישראל על היבטיה השונים מחייבת מענה אסטרטגי רחב בכל התחומים, עם השפעה עמוקה - חלקה בטווח המידי, חלקה בטווח הבינוני וחלקה רק בטווח הארוך.

« האחריות המדינתית והישראליות של החברה הערבית

כל מדינה מתוקנת באשר היא מקיימת מערכת יחסי גומלין עם אזרחיה. המדינה מעניקה לאזרחים הגנה וביטחון אישי ולאומי, מבטיחה את חופש העיסוק והזכות לממש רווחה כלכלית, מאפשרת חופש תנועה, חופש ביטוי, שירותים חברתיים וסוציאליים ומעצבת סמלים לאומיים ותרבותיים המייחדים אותה, שמעניקים לאזרחים תחושת גאווה והשתייכות. האזרחים מצדם מעניקים למדינה נתח מהכנסותיהם ומהוצאותיהם בצורת מיסים, הם נתבעים לציית לחוקים ותקנות ולכבד את כללי המרחב הציבורי, הם מתייצבים לפרק זמן מסוים לשירות ביטחוני או אזרחי, הם נדרשים לשלוח את ילדיהם למערכת החינוך הכוללת תוכניות לימוד של המדינה; ומצופה מהם להפגין נאמנות למדינה והזדהות עם סמליה.

במדינת ישראל, מאז הקמתה, מנגנון יחסי הגומלין הזה משובש ואינו מקיף את כלל האוכלוסייה על מגזריה השונים. יחסי גומלין תקינים מתקיימים באופן מלא בישראל כמעט אך ורק בקרב הציבור היהודי הלא-חרדי ובציבור הדרוזי. בקרב שאר חלקי הציבור המדינה אינה מקפידה מספיק על מערכת יחסים זו; במקרים רבים היא אף נמנעת מלבצע את חלקה בעסקה, ובה בעת כושלת ביצירת המוטיבציה הנדרשת לאזרחים הנמנים על ציבורים אלו כדי למלא את חובותיהם מרצון ו/או נמנעת מלאכוף חובות אלה בכפייה. מצב זה יוצר בקרב אותם ציבורים ככלל - ובחברה הערבית והבדואית בפרט - תחושות ניכור, זלזול, חוסר שייכות וחוסר מורא מהריבון, חוקיו, רשויותיו ומוסדותיו.

שיבוש זה זוכה בציבור הערבי להעצמה נוספת בעזרת המטען הרגשי הטראומטי שעובר בו מדור לדור, של זיכרון התבוסה ב־1948 (המכונה על ידם "נכבה") והשלכותיה על נוף הארץ ומבנה אוכלוסייתה. הוא בנוי גם על עשרות שנות העימות בין מדינת ישראל לבין מדינות ערב והארגונים הפלסטינים ועל שנות השליטה הצבאית בשטחי יהודה, שומרון ועזה ובתושביהם הפלסטינים. עם השנים, יצר הציבור הבדואי בנגב זיקה לציבור הפלסטיני בעזה ובהר חברון, ויחסים אלה העצימו רגשות לאומיים פלסטיניים גם בקרב ציבור זה, שנטה בעבר להתערות ולהשתלבות במדינת ישראל ובחברה הישראלית.

הבעיה חמורה בעיקר בקרב הדור הצעיר, הערבי והבדואי, שסובל מהזנחה ארוכת שנים של מערכת החינוך שלו, שגדל בתנאי תשתית עלובים, שלא רואה לפניו שום עתיד ומביט בקנאה על הפערים המתרחבים בינו לבין שכנו היהודי. רבים מהצעירים הללו בוחרים בדרך הנורמטיבית ומנסים להשתלב בחברה הישראלית, אך חלק לא מבוטל מהם פונה לאפיקי הפשע (המשתלם) או להקצנה דתית.

בכנס השנתי של המכון למדיניות נגד טרור (ICT) שהתקיים ביום 11.9.2022 הגדיר ראש השב"כ, רונן בר, את המציאות הזאת כהיווצרות של "מדינה לצד מדינה", והזהיר כי זרעי עומק בחברה הערבית משפיעים על חוסר היציבות במדינה. לדבריו, ארגוני הפשיעה שהופכים ללאומניים, בעיות הזהות החריפות בקרב בני הנוער וההשפעה של דעאש, חיזבאללה ואיראן דורשים היערכות מחודשת ומתוחכמת.

האזרחים הערבים מעולם לא נטמעו באמת בהוויה הישראלית, אם משום שהזהות הישראלית התקשתה להכילם ואם משום שהיא נדחתה על ידם.

לאחר אלפיים שנות גלות חזר העם היהודי לארצו וזכה להקים בה מחדש מדינה יהודית. לאור חזונו של נביאי ישראל נקבע במגילת העצמאות כי מדינה יהודית זו תהיה מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום; תעניק לכל אזרחיה שוויון זכויות מלא, ללא הבדל דת, גזע ומין; ותבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות. הנחת אבות האומה היתה שהשוויון

האזרחי והאוטונומיה הדתית והתרבותית הללו יאפשרו למיעוט הערבי להניח בצד את שאיפותיו הלאומיות ולהשתלב בחברה הישראלית ובמדינה. אלא שהאזרחים הערבים מעולם לא נטמעו באמת בהוויה הישראלית, אם משום שהזהות הישראלית התקשתה להכילם ואם משום שהיא נדחתה על ידם. מנהיגים פוליטיים מזהירים מפני אזרחי ישראל הערבים או מצהירים על נכונות לסחור באזרחותם וביישוביהם; רבים מהם נדרשים לעמוד במבחני נאמנות המושטים עליהם בידי יהודים (שלראייתם הם "עולים חדשים"); לעולם הם ייתבעו לגנות בראש חוצות כל אירוע ביטחוני שבו נפגע ישראלי - אזרח או חייל - ויידרשו להזדעזע מכל מעשה זוועה המבוצע על ידי ערבים או מוסלמים בעולם; יציאתם מן הארץ וחזרתם אליה תלווה תדיר במסע חקירות משפיל; כחברים במפלגה ציונית הם יועמדו תחת זכוכית מגדלת וכמפלגה ערבית הם יוחרמו כשותף פוטנציאלי; כאשר חלקם פורצים את תקרת הזכוכית ומתמנים כשופטים או כשחקנים בנבחרות הלאומיות, עדשת המצלמה תתמקד בשפתותיהם, כדי לראות האם בשירת ההמנון ביטאו את המילים "נפש יהודי הומיה" ולפי זה תבחן נאמנותם למדינה.

מאידך גיסא, בשני העשורים האחרונים נהנה הציבור הערבי מזכויות יתר - "העדפה מתקנת" - בתחומי חיים רבים כגון קבלה ללימודים גבוהים, כניסה לשירות הציבורי, הקצאות קרקע, היתרי בניה, הנחות בעלויות פיתוח, תכנון ועוד. כל זאת, לצד וויתור על מילוי חובות החלות על הציבור היהודי. אלא שוויתורים אלה רק מגבירים את תחושת הניכור כלפיו. זאת ועוד, למרות ההטבות מהן נהנים ערביי ישראל בתחום האזרחי,

תחושת הניכור והקיפוח שלהם לא נעלמה, ורבים מהם חשים שהם מודרים ונדחקים אל שולי החברה ומעבר לה. חוק הלאום שחוקק בשנת 2019 העצים תחושות אלה בקרב העדה הדרוזית והצ'רקסית. מגמות אלה, שקיימות כבר עשרות שנים, הולכות ומתעצמות בשנים האחרונות בעקבות תרבות הרייטינג, הרשתות החברתיות והמשברים הפוליטיים המתמשכים, הממסגרים כל ניסיון לייצר שותפות של ערביי ישראל בניהול המדינה כבגידה.

הערבים, מצידם, לא השכילו (לפחות עד להופעתה החדשה של מפלגת רע"מ) להקים תנועה ערבית הקוראת להשלמה סופית עם קיומה של מדינת היהודים ופועלת להתערות שוויונית ומכבדת בחברה הישראלית. הנרטיב הבולט היה ועודנו התכנסות בפירת הקורבן וזעקה מתמדת על עוול וקיפוח, תוך כדי הנאה מזכויות היתר שלהם; הנצחת המציאות הקיימת והחרפתה, תוך הכשלת כל ניסיון לייצר תשתית למציאות חדשה שלא תתבוסס במסכנותה. ההתעלמות הבוטה והמכוונת מכל סמל לאומי ישראלי, היעדר כל אמפתיה ופתיחות לנרטיב הציוני, ההצטרפות המופגנת לפרובוקציות המאתגרות

את המדינה ומוסדותיה, הזלזול הבוטה בחוקי המדינה (בעיקר בבנייה ובתעבורה) - כל אלה ממשיכים לאפיין את החברה הערבית. הללו מייצרים רווח פופוליסטי למנהיגות הפוליטית הערבית הרואה את טובתה בלבד, מגדילים את הפער ומותירים את האזרחים הערבים ללא תקווה ממשית.

על כתפיה של מדינת ישראל מוטלת האחריות ליצור ציבור ערבי ובדואי שהוא ישראלי גם ברוחו ובזהותו ולא רק בתעודתו.

אך בסופו של יום, זוהי אחריותה של המדינה לבנות ולייצר את המנגנונים שיסייעו להטמיע את החברה הערבית והבדואית בישראליות. על כתפיה מוטלת האחריות ליצור תחושת שייכות - ואפילו גאווה - כלפי לא מעט מרכיבים לאומיים; ליצור ציבור ערבי ובדואי שהוא ישראלי גם ברוחו ובזהותו ולא רק בתעודתו. אומנם על רקע המציאות הקיימת והאירועים הפוליטיים שהתחוללו בשנה האחרונה חזון זה נראה אוטופי ודמיוני, אולם בהינתן שכל ישראלי חמישי (ובעתיד אף יותר) משתייך לחברה הערבית או הבדואית, אין מדובר בחלומות אלטרואיסטיים אלא בצורך קיומי.

גם כעת, לאחר 75 שנה, לא מאוחר לקרוא לערבים בישראל לשמור על השלום, ובהיותם אזרחים שווים זכויות וחובות במדינת ישראל, המיוצגים בכל מוסדותיה - לרצות בטובתה של מדינת ישראל ולהיות שותפים בבניינה.

« גיאוגרפיה ודמוגרפיה

עם שוך מלחמת העצמאות והתייצבות גבולות המדינה הבין בן-גוריון כי על מנת שמדינת ישראל תמשיך להתקיים ועל מנת שתיווצר מציאות בלתי הפיכה, חיוני ליישב במהירות את האזורים שננטשו, את המרחבים שבהם נותרה אוכלוסייה ערבית גדולה ואת הערים המעורבות, ולאכלסם בציבור הנאמן למדינה ולחזון הציוני: הציבור היהודי. גם המנהיגים שבאו אחריו רתמו את כלל מערכות המדינה הצעירה לפיזור אוכלוסין ולהקמת התיישבות יהודית בכל רחבי הארץ, ולא רק כדי להפחית מהעומס על הערים המרכזיות. האתוס הציוני ראה בהתיישבות לא רק ערך אלא גם אמצעי לאחיזה בקרקע, ביטחון ומשילות.

עד שנות השמונים המושג "ייהוד הגליל/הנגב" רווח במדינת ישראל גם בדיבור וגם במעשה. שיאו היה בהקמת מפעל המצפים בגליל, אולם מתחילת שנות התשעים הפך מושג זה למוקצה ולבלתי תקין-פוליטית. השאיפה ליצור יתרון דמוגרפי לאוכלוסייה היהודית במרחבי הֶסֶפּר בגליל ובנגב - שהיתה אבן יסוד במדיניות הישראלית בארבעת העשורים הראשונים של המדינה - נדחקה לקרן זווית והוחלפה בגישה "מתקנת" הפוכה. מי שמוביל את המדיניות החדשה הזו בתחום התכנון והקרקעות הם בג"צ, רשות מקרקעי ישראל (רמ"י) ומינהל התכנון, ובחלוף שלושה עשורים התוצאה שלה ברורה לעין: הצטמקות דרמטית של שיעור האוכלוסייה היהודית, הן בגליל והן בנגב. בלב הגליל כ־14 אחוז בלבד מהאוכלוסייה הם יהודים, ובנגב - מקו באר שבע דרומה - הבדואים מהווים כ־40 אחוז, ועד סוף העשור יהפכו לאוכלוסיית הרוב.

לכאורה, מדיניות של "ייהוד שטח" אכן נושאת בחובה פוטנציאל נפיץ שעלול להגביר את הניכור של החברה הערבית והבדואית למדינה ולפעול כווקטור נגדי לצורך הקיומי בישראלזציה של חברה זו. אלא שהיטמעות של החברה הערבית והבדואית בישראליות ויצירת תחושת שייכות למדינה הם תהליכים ארוכי טווח, ומרחב שבו "הישראלים בנפשם ובוהותם" הם מיעוט ו"הישראלים בתעודתם בלבד" הם הרוב, עלול לפגוע בהצלחתם של תהליכים אלה, ואף להפוך אותן לבלתי אפשריים למימוש. לכן, מדיניות

**השאיפה ליצור יתרון
דמוגרפי לאוכלוסייה
היהודית בגליל ובנגב -
שהיתה אבן יסוד במדיניות
הישראלית בארבעת
העשורים הראשונים של
המדינה - נדחקה לקרן
זווית והוחלפה בגישה
"מתקנת" הפוכה.**

המעודדת התיישבות בגליל ובנגב של ציבור החש השתייכות למדינה - אם היא מיושמת נכון - לא רק שאיננה סותרת ערכים של שוויון אזרחי ואתני אלא אף מעצימה אותם.

מדיניות המעודדת התיישבות בגליל ובנגב של ציבור החש השתייכות למדינה - אם היא מיושמת נכון - לא רק שאיננה סותרת ערכים של שוויון אזרחי ואתני אלא אף מעצימה אותם.

המצב הנוכחי בלב הגליל הוא שיישובים רבים, דוגמת אשבל, אשחר, הררית, אבטליון, תובל, פלך, לוטם, מעלה צביה ומצפה אבי"ב, וכן צירי התנועה הראשיים במרחב, לרבות הדרכים המובילות ליישובים - מוקפים בהתיישבות ערבית צפופה. במציאות כמו זו שהיתה בימי מבצע "שומר החומות", היכולת להגן על היישובים הללו עומדת בפני איום ממשי. היכולת להעניק את הביטחון הנדרש לתושבי הגליל ולאפשר חופש תנועה במרחב מחייב חיזוק משמעותי של ההתיישבות הכפרית ושינוי

המאזן הדמוגרפי. במקום זאת המדיניות התכנונית והקרקעית הנהוגה היום מחזקת את טבעות החנק מסביב ליישובים היהודיים ולא מאפשרת להם לגדול ולהתפתח. התוצאה היא לא רק ניוון ההתיישבות, אלא גם הצטמקות שלה. בהיעדר היצע נאלצים כ־90 אחוזים מצעירי לב הגליל לעזוב את היישובים בהם גדלו ולהגר למרכז הארץ.

בנגב, הבעיה המרכזית נובעת מהתרחבות פרועה ובלתי חוקית של הפזורה הבדואית, אשר מתפרסת לאורך צירי התנועה העיקריים וסביב היישובים היהודים, ופוגעת בתחושת הביטחון האישי והכלכלי של היהודים באזור. בהעדר נוכחות שלטונית, מציאות זו מובילה להגירה שלילית של יהודים ולהצטמקות האוכלוסייה המזדהה עם מדינת ישראל ונאמנה לה. מציאות זו יוצרת לארגוני הפשע ולגורמים אלימים כר נוח לפעולה, מאפשרת חדירה של השפעות לאומניות ודתיות קיצוניות והופכת את המרחבים הללו ל"אקסטרטוריה" שנשלטת על ידי גורמים עוינים, ושחוקי מדינת ישראל אינם חלים בה.

תוכנית לאומית שתעודד התיישבות של אוכלוסייה שהיא "ישראלית בנפשה" במרחבי הגליל והנגב היא אפוא צורך קיומי ולאומי ממדרגה ראשונה. התוכנית צריכה לכלול עיבוי והקמה של "יישובים קהילתיים" המבוססים על ועדות קבלה; הענקת תמריצים למשרתים בשירות ביטחוני ואזרחי (בדמות מתן עדיפות להקצאת מגרשים או סיוע פיננסי ברכישת דירות); ועידוד העתקתם של מרכזי עסקים ומעסיקים למרחבים הללו.

« השירות הציבורי

בהעדר מדיניות לאומית בהירה ודירקטיבה ברורה, מוסדות ציבוריים מרכזיים במדינת ישראל מתאפיינים בעשור האחרון בגיבוש מדיניות עצמאית, שמונחת על פי תפיסת העולם של הפקידים שמונו לעמוד בראשם. היחלשותו של הדרג הפוליטי נוכח תהליכי המשפטיזציה ואי היציבות הפוליטית פגעו בתהליכי הבקרה והפיקוח והפכו את הפקידות במוסדות השלטון למעין ממשלת צללים, שמתווה מדיניות עצמאית. כך למשל, בשנת 2021 אישרה רשות מקרקעי ישראל הקצאה של כ־12,000 יחידות דיור עבור הציבור הבדואי בנגב, לעומת כ־2,000 יחידות בלבד עבור הציבור הישראלי הכללי באותו מרחב - פי שישה. בגליל המצב חמור הרבה יותר: במגזר הכללי יש הקפאה כמעט מוחלטת של תהליכי התכנון, והקרקעות לבניה נמכרות בעלות הגבוהה פי 10 ויותר מעלותה של קרקע זהה לרוכש ערבי; מנגד, במגזר הערבי, המדיניות של רשויות המדינה היא עידוד והרחבה של היישובים, הן בשטח והן במספר יחידות הדיור. מדיניות מפלה זו אינה מוצהרת, אך יישומה דה־פקטו משנה את המציאות בשטח.

יש צורך אפוא בהכפפת כלל הפקידות הממשלתית והרשויות הסטטוטוריות להנחיות הדרג המדיני, להתוות מדיניות ממשלתית ברורה לחיזוק אזורי הספר באוכלוסייה "ישראלית בנפשה", להציב יעדים כמותיים ומדידים וללוות את הביצוע בתהליכי מעקב ובקרה מוקפדים.

« תוכנית פעולה אסטרטגית

ראייה אסטרטגית לאומית חוק וסדר הם הבסיס לקיומה של מדינה ריבונית דמוקרטית ולתפקודה התקין. המטרה צריכה להיות, אם כן: שינוי יסודי ועמוק ביחסה של האוכלוסייה הערבית למדינה ולמוסדותיה, מהרמה המוניציפלית ועד הרמה הלאומית; ויצירת מנגנונים שיובילו ליציבות חברתית ותפקודית כוללת מבלי להשתמש באמצעים ביטחוניים חריגים שעלולים להוביל למשברים בלתי צפויים. מרכיבים אלו הם עמודי התווך של החוסן הלאומי והביטחון הלאומי.

המרכיב החשוב ביותר בבניית האסטרטגיה הלאומית הוא ממד הזמן, והזמן פועל לרעתנו. הריבונות הישראלית הולכת ומתפוררת, שליטת הרשויות בחלקים נרחבים מהמדינה הולכת ופוחתת, ולכן צריך לפעול מיד. דחיה של הפעולה הנדרשת בשנה תייצר נזק שייקח חמש שנים לתקן.

המתווה האסטרטגי המוצע כאן קורא לשינוי תפיסת הביטחון הלאומי של מדינת ישראל ומציג תוכנית פעולה רבת-תחומית ורב-שנתית בשלושה טווחי זמן: טווח קרוב (כשנתיים), טווח בינוני (כעשור) וטווח ארוך (כשני עשורים).

הטווח הקרוב (שנתיים) | מענה ביטחוני והסרת חסמים להרחבת ההתיישבות

1 | החלטת ממשלה על הגדרת המצב כ"מצב חירום" והגדרת המתווה המוצע כאן כפרויקט לאומי בהובלת ראש הממשלה. ההחלטה תלווה בהקמת "קבינט תשתיות לאומיות" שיהיה בעל סמכויות נרחבות לתכנון האסטרטגיה ולגיבוש התוכנית הלאומית האינטגרטיבית - בדגש על הגליל והנגב. הביצוע יוטל על מנהלות ביצוע משימתיות ייעודיות שיוקמו לצורך כך.

2 | הגברת הביטחון, המשילות והאחיזה הישראלית בגליל ובנגב מחייבת את חיזוק ההתיישבות והרחבתה. לצורך כך נדרש:

- א. תיקון לאלתר של לוח 2 בתמ"א 35 והנספחים לתמ"מ 9/2 (בצפון) ו 14/4 (בדרום).
- ב. השלמת החקיקה של תיקון 8 לפקודת האגודות השיתופיות (חוק ועדות קבלה ביישובים קהילתיים ובהרחבות) - עבר בקריאה ראשונה בכנסת היוצאת.
- ג. הרחבת הפטור ממכרז להקצאת מתחמי מגורים לכלל כוחות הביטחון (ולא רק לצה"ל).

ד. הקמת שכונות כפריות בשולי הערים בגליל ובנגב. לצורך כך יגובש סל הטבות ויבוצעו שינויי חקיקה ותקינה שיאפשרו קליטה של קבוצות מאורגנות (עולים, בעלי מקצוע חיוניים, סטודנטים, משוחררי צה"ל וכיו"ב) עם התחייבות למגורים במקום במשך תקופה ארוכה. לחלופין, השטח יוקצה לרשות ממלכתית ביטחונית, דוגמת צה"ל או משטרת ישראל, כדי שזו תקים בו שכונה לשוטרים או קצינים במחיר סמלי ומסובסד.

ה. הצבת יעדים כמותיים ומידיים לתכנון סטטוטורי מפורט במרחב הכפרי בצפון: בנייה של 2000 יח"ד בחודש (במקום 800 בשנה כיום).

3 | שינוי מדיניות האכיפה, הענקת סמכויות נרחבות לגורמי אכיפת החוק והחמרת הענישה על מעשים פליליים, טרור כלכלי וחקלאי, בניה בלתי חוקית, השתלטות על קרקעות, החזקת נשק, גביית דמי חסות ופשע חמור. לצורך כך יוקם "מנהל אכיפה לאומית" תחת המשרד לביטחון פנים, שיסנכרן את כלל הפעילות בנושא.

4 | ביצוע רציף ומתמשך של "מבצעי אכיפת חוק" בכל התחומים: מיסוי, בנייה, רישוי, תחבורה, נשק.

5 | יישום המלצות ועדת פלמור בנושא הפוליגמיה במגזר הבודאי.

6 | הקמת מערך מרחבי של פיקוד ושליטה (פו"ש), שיאפשר שליטה רצופה בשטח ויאפשר מתן מענה מידי לאיומי טרור, פשיעה חמורה והתהוות איומים לאומניים.

7 | חיזוק המשרד לביטחון פנים, שיהפוך ל"משרד לביטחון לאומי", והרחבת סמכויותיו ואחריותו. המשרד החדש יקים תחתיו מערך כלל-ארצי של חדרי שליטה מרחביים, שיכללו את המשטרה, מג"ב, שב"כ, צה"ל, יחידות מגן, הסיירת הירוקה, גורמי אכיפה כלכליים, תאי מודיעין (שב"כ קבוע), פיקוד העורף ומערכי סיוע והצלה.

8 | שינוי מבנה משטרת ישראל ויכולותיה הכולל: הגדלה משמעותית של מג"ב; הרחבת סד"כ האכיפה האפקטיבי ב-50% לפחות; וחיזוק היחידות המרחביות: לוטר"ר (לוחמה בטרור) - להתערבות במצבי חירום של טרור, אש חיה ואירועי חיכוך פיזי מורכבים; גדוד יס"מ מג"ב מרחבי; ו-3 חטיבות מג"ב מרחביות לטיפול בפשיעה חקלאית.

9 | חיזוק המודיעין ומחלקות המחקר (בתחום הכלכלי, הלאומי, הברחות הנשק וכו') בשיתוף פעולה עם שב"כ.

10 | הקמת משמר לאומי מרחבי לאבטחת הצירים והיישובים בעת חירום (החלטת ממשלה על כך התקבלה במאי 2022, והמהלך נמצא בשלבי ביצוע).

הטווח הבינוני (כעשור) | שינוי המאזן הדמוגרפי באמצעות משיכתם של כמיליון יהודים ממרכז הארץ לגליל ולנגב בתוך עשור

1 | חיזוק משמעותי של הערים וההתיישבות הכפרית הסובבת אותן בגליל ובנגב, תוך בחינת האפשרות של הקמת שתי ערים חדשות - אחת בגליל ואחת בנגב. לצורך כך נדרשת רפורמה מקיפה ומידית במדיניות התכנונית והקרקעית ובגופים העוסקים בכך, על מנת לאפשר הגדלה משמעותית של היצע המגורים והורדת המחירים. מדיניות חדשה זו תלווה בביטול אפליית הרעה של האוכלוסייה היהודית והשוואת זכויותיהם של כלל יוצאי צבא, שב"ס, מג"ב ומשטרת ישראל.

2 | יצירת תמריצים למשיכתם של כמיליון מתיישבים ממרכז הארץ לגליל ולנגב:

א. שיפור משמעותי של מערך התחבורה וצירי התנועה, בדגש על ביטחון היישובים והגדלת הנגישות למרכז הארץ. יש לתת עדיפות לקווי הרכבת המוצעים כולל מנהור כנדרש.

ב. שיפור התשתיות ויצירת הזדמנויות תעסוקה חדשות.

ג. חיזוק מערכת החינוך בגליל ובנגב, ובכללה מערכת ההשכלה הגבוהה.

ד. חיזוק משמעותי של מערך שירותי הבריאות מגובה בהקצאת משאבים כנדרש. בכלל זה הקצאת מגורים חנים לרופאים ולאחיות במשך עשר השנים הראשונות על חשבון המדינה; חלוקת מענקים אטרקטיביים למנהלים מוכשרים; רכישה של מכשור וציוד רפואי מתקדם ביותר; והקמת פקולטה חדשה לרפואת שיניים ווטרינריה בגליל (בכרמיאל או בצפת).

3 | קידום מואץ של הקמת היישובים בנגב עליהם החליטה הממשלה.

4 | חיזוק החקלאות היהודית בגליל ובנגב, לרבות מרעה צאן ובקר, לצורך שמירה על השטחים הפתוחים. יש לשקול לצורך כך שחרור שטחי אש שאינם בשימוש.

5 | במגזר הערבי - המשך תהליכי הפיתוח של יישובי המגזר באמצעות תוכניות תשתית ודירור מוסדרות; רפורמה מקיפה במערכת החינוך, הכוללת שיפור תשתיות החינוך ורמת ההוראה, בקרה ומעקב.

6 | בחברה הבדואית -

א. תכנון מפורט ביישובים הבדואים יותנה בהתייבות לגור ביישוב. קבלת הקרקע מהמדינה תהיה בתשלום ותותנה בהשלמת שלד בתוך 3-5 שנים.

- ב. סיום סוגיית תביעות הבעלות של הבדואים בנגב בתוך 5 שנים.
  - ג. שלילת זכאות לקרקע מהמדינה לבעלי יח"ד או קרקע ביישובים יהודיים.
  - ד. פתיחת האפשרות לרכישת קרקע למגורים ביישובים שהמדינה הקימה עבור הפזורה לכלל אזרחי מדינת ישראל.
  - ה. הקמת מוסדות הכשרה ותעסוקה למגזר הבדואי בנגב לעידוד לימודים של צעירים בדואים בישראל במקום ברשות הפלסטינית או בירדן. כיום כ-8,000 צעירים כאלה לומדים מחוץ למדינת ישראל.
- 7 | השקעת משאבים גדולים להדברת הפשע ביישובים הערבים ויצירת "ערם ללא אלימות".

הטווח הארוך (כשני עשורים) | גיבוש תוכנית לאומית לחיזוק תחושת השייכות של הציבור הערבי והבדואי למדינת ישראל, וכבוד למסגרת המדינתית, לחוקיה ולסמליה

התוכנית תכלול חיזוק לימודי העברית וחינוך להזדהות עם המדינה, וכן תיקון מנגנוני הגומלין שבין המדינה לאוכלוסיות אלה. בכלל זה תיושם בשלמותה ההחלטה על הענקת שוויון זכויות אזרחי מלא לאזרחים הערבים והבדואים, ובה בעת הם ידרשו למילוי חובות (כולל חובות לאומיות), בדומה לאזרחי המדינה היהודים.

שלושת המהלכים תומכים ושזורים זה בזה, ולכן הם צריכים להתחיל במקביל, ולהתקדם יחד ככלים שלובים.

מדינת ישראל הגיעה לצומת דרכים קריטית, שמחייבת שינוי כיוון תודעתי ומעשי, גיבוש תפיסת ביטחון לאומי חדשה וקידום תוכנית אסטרטגית עם חזון ועם דרך שתתמודד עם האתגרים הגיאוגרפיים שנוצרו במרחב.

אנו קוראים לממשלה החדשה לאמץ את תפיסת הביטחון הלאומי המוצעת, להפוך את תוכנית הפעולה המפורטת כאן לפרויקט לאומי בהובלת ראש הממשלה ולהעמידו בראש סדר היום הלאומי שלה.